

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Pogled v vroče dežele našega sveta.

Znano vam je, da rastline pokrivajo malo ne vso suho zemeljsko površje, a razven tega tudi nekatere kraje morja. Ker pa rastline navadno v velikej množini skupaj rasto, zato ima vsak kraj svojo posebno podobo po rastlinah, ki ga pokrivajo. Kako različen je užé pri nas pogled prijazne zelene ravnine od pogleda resne, mračne tmíne v doraslem gozdu? Kolika razlika je med poljem, pokritim z rumeno pšenico, med zeleno grivo (trato) in med skalnato steno, olepšano s pisanim cvetjem! Ali še bolj očiten je ta vpliv rastlin na podobo kakega kraja, ako ga primerjamo z drugim, ki ima vse drugačno podnebje. Ako gremo od ledenega morja,

Cejiba-drevo.

kjer so tla pokrita z večnim snegom, dalje proti jugu, pridemo najpred v óni pas naše zemlje, v katerem pokrivajo tla le borni lišaji in nizki mahovi, a tu ne raste nobeno drevo, noben grm. Dalje proti jugu se užé začenja nizko grmovje in pritlično drevje, katerega se na južnej strani drže široki gozdi. Tudi tukaj še ní videti ovočnega drevja in tudi se malo žita seje po teh krajih, ker mu podnebje še ni toliko ugodno, da bi vspešno obrodilo. In če gremo še dalje proti jugu, pokažejo se nam v tem hipu vse drugačne rastline. Živo zeleni travniki so izginili in mesto njih nahajamo vedno zeleno listnato drevje z usnjatim svetlim listjem. Po teh krajih raste najplemenitejše ovočje (sadje), ki nam je znano pod imenom južnega ovočja. In če pridemo naposled v vroči pas naše zemlje, vidimo, da se razvija pred nami najčvrstjše, najbolj velikausko in najčúdnjše rastlinsko življenje, ki mora prebivalca srednje-gorkih krajev, ki ní vajen kaj tacega videti v svojih krajih, navdati z občudovanjem in strmenjem.

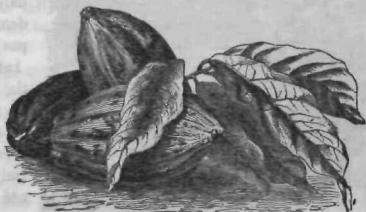
Izmed raznih dreves ogromne velikosti, naj vam danes le v podobi pokažemo drevo, katero raste po otocih zahodne Indije in v nižavah južne Amerike ter je znano pod imenom Cejiba (Bombax Ceiba). To drevo doseže visokost do 40 metrov, a njegovo deblo ima v povprečniku (preméri) blizu do 5 metrov. S to orjaško debelostjo se popolnem ujemajo tudi veje tega drevesa. Najspod-

dalje proti jugu, pridemo najpred v óni pas naše zemlje, v katerem pokrivajo tla le borni lišaji in nizki mahovi, a tu ne raste nobeno drevo, noben grm. Dalje proti jugu se užé začenja nizko grmovje in pritlično drevje, katerega se na južnej strani drže široki gozdi. Tudi tukaj še ní videti ovočnega drevja in tudi se malo žita

nejša veja se lahko primerja z najdebelejšim hrastom, ki raste po naših gozdih, s tako močjo se steza od svojega orjaškega debla v temni pragozd velikanskih dreves. Z ravno tako močjo napojeno je tudi listje Cejibovega drevesa, katerih stoji po 5 skupaj. Kako velikansko je to drevo, najbolje se vidi, ako se primeri z jezdecem na konji, kadar stoji pod drevesom. Konj bi imel pač dosti dirjati, da bi obhodil to orjaško drevo. Cejiba je posebno zaradi tega znano, ker ima lepe, bagreno-rudeče cvetove, iz katerih se naredi kakor pést debeli plod, ki je zeló podoben jajčastemu plodu zelnatega bombaževca, ter ima, kakor ta, volni podob ne kocine (bombaž), katere drevo pozneje po vsem prágozdu raztrosi ter se rabi ne samo za nadevanje blazinic, nego tudi kot primeček k pravemu bombažu, iz katerega se tkó mnogovrstne tkanine, kakor so: katun, mušlin itd.

Ne samo za prebivalce vročih dežel, nego tudi za nas je zeló koristno tako imenovano k a k a o v č e v o drevo (Theobroma Cacao), ki je 6—13 metrov visoko in raste v vročih ameriškanskih deželah. Deblo tega drevesa ima gladek lub a listi so podolgasto-okrogli, debeli, svitli in vedno zeleni. Kakaovec

cvetè vse leto. Majheni rudeči cvetovi izra- stejo šopoma iz luba po deblu in po vejah ter se razvijó v ve- like, kumaram podobne plo- dove, ki so na-

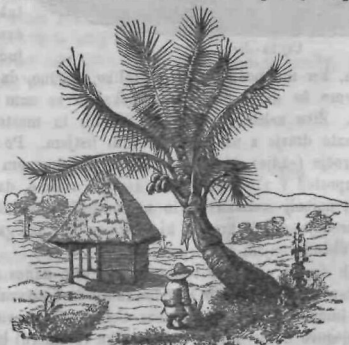

drevo sadé tudi po družih vročih krajih. Za čokolado se izprži seme tega drevesa, potem se zmelje in pomeša s sladkorjem (cukrom) ter se dodá tej zmesi še drugih različnih dišav. Čokolada se prodaje v plóčicah. Pije se

kakor kava z mlekom. — Čo- koladoso izúmili Mehikanci, od njih so se jo naučili delati v

16. stoletji spanci, ali ti so dolgo tajili, kako se dela čokolada. Še le v 17. stoletji postala je obče znana po Evropi.

Zavoljo svoje lepote in velike koristi, katero

Kokosova palma.

polnjeni z belo kiselkasto kašo, v kateri je mnogo ru- javega semena, ki se k a k a o v b o b imenuje. Iz tega semena (boba) se na- reja čokolada; zaradi tega to imajo od njih prebivalci vro- čih dežel, obče so znane p a l m e. Palme so dre- vesa, ki imajo po največ prosto deblo, katero nosi v vrhu šóp velicih, pérasto ali mahalasto sestavljenih listov. Deblo nima luba ter kaže na površji ostanke in sledí ostanke in sledí velicih listov, ki

ne odpadejo, ampak se na deblu polagoma suše in odgojivajo. Cvetovi so drobni, mnogoštevilni in betičasto nakupičeni; iz cvetov postane pozneje plod. Jedna najznamenitejših in najkoristnejših je kokosova palma (*Cocos nucifera*). To najkoristnejšo izmed vseh palm sadé ljudje po vročih krajih naše zemlje, posebno pa po otocih in bregovih indijskega oceana (v Aziji). Njena prava domovina je Azija, a od tod je prenesena v vse gorke dežele. V Aziji se dobé celi gozdi kokosovih palm, pa jih tudi sadé. Kokosova palma ima 20–50 metrov visoko deblo, ki je šibko, a pri tleh precej debelo. (Denašnja slika vam kaže mlado kokosovo palmo). Ta palma zeló hitro raste in od šestega leta počemši rodi sad. Listi so pérnati in 4–5 metrov dolgi. Izpod listov izrastó veliki cvetni betiči s svojimi cvetnimi tulci. Sad ali plod tega drevesa imenujemo kokosove orehe, ki so jajčasto špičasti in veliki kakor otročja glava; v sredi imajo koščico z vlaknato lupino. Ta koščica ima, dokler še ní popolnoma zrela, v sebi neko hladilno, mleku podobno tekočino, ki se pozneje strdi v mandeljnasto, trdo, v sredi votlo jedro. Kokosova palma cvetè skozi vse leto in nosi vsak mesec 15–25 orehov. Iz sadov se pridobiva kokosovo olje; deblo daje les za stavbe; iz vlaken, ki se dobé iz listov in cvetnih tulcev, spleta se različno pletivo. Iz trdih lupin se delajo čaše in druge posode; iz deblovega soka se prideluje palmovo vino, palmov sladkor, arak (jako dobro in močno žganje) i. t. d.

— 6.

Divji kostanj.

Divji kostanj (*Roskastanie*) je doma iz Azije in so ga pred kacimi tristo leti v Evropo presadili. To drevó ima zeló gost vrh, velike, dolgopeceljnaté liste, in velike v kitah stoječe cvetove, ki so belo-rožni in rumeni. Zares prav zalo drevo, ki nam služi v olepšavo drevoredov, gosposkih vrtov in pokopališč. Plod leži v bodečej glavicí, ki ima v sebi svitlo rujavo seme (kostanj) z okroglastim, mrko sivim popkom. Divjega kostanja ljudjé ne uživajo, ima grenak okus in ga pokladajo le živini. Posušen in zmlet divji kostanj in potlej s krmo pomešan, pravijo, da je dobro zdravilo tacim konjem, ki kašljajo in težko sópejo. Tudi krave dajejo dosti in dobrega mleka, ako se jim poklada sad divjega kostanja. To drevo je v najlepšem cvetji meseca maja. Lés porabíjo mizarji in strugarji.

I. T.

Razne stvari.

Drobtine.

(Največja morska globočina) iznaša 8500 metrov v velikem morji (oceanu). Druga največja morska globočina je v atlanskem oceanu, ki ima 7100 metrov globokosti.

(Najznamenitejše reke) v našem cesarstvu so: Dunav, ki pride iz Nemčije ter teče mimo Dunaja po Ogrskem na Turško, — Aníža po gorenjem Avstrijskem, — Laba po Češkem, — Mura po gorenjem Štírskem, —